

OUDE LIEFDE ROEST NIET

Denemarken

door Anton Janse*

In dit jubileumjaar 40 jaar WTKG moet de lezer mij vergeven dat ik toch wat retrospectieve gedachten koester en hiervan een en ander op papier wil zetten. Maar ook het heden en hopelijk de toekomst komen aan bod.

Wanneer je echter zo'n 40 jaar in het veld hebt vertoefd, zijn er genoeg ervaringen en vraagstukken geweest die het memoreren waard zijn. Sommige puzzelstukjes vallen op hun plaats, andere vraagstukken blijven of nieuwe doemen op. Dat is voor mij altijd het interessante van geologie en natuurwetenschappen geweest, een mens raakt nooit uitgezocht.

Ik hoop dat de komende generatie dit overneemt!

Mioceen

Gebaseerd op de vondsten van de Brielse Kalkbranderij en de stranden van Zeeland, de havenwerken in het Antwerpse is de onderzoeksdraft al snel verplaatst naar een oudere periode: het Mioceen.

Vanaf de jaren '60, mogelijkheden te over: E-3 werken in Antwerpen, Dingden, Stemerding, Eibergen, Ticheloven, Twistring, niet te vergeten Miste en Gram deden onze kennis en collecties groeien.

Paasexcursie 1972

Een vroege Pasen dat jaar, eind maart - begin april. Exotische bestemming: noord-Duitsland en zuidelijk Denemarken. Het vertrekpunt was Winterswijk, de basis van Maarten van den Bosch te Brinkheurne, de boerderij van Hesselink.

De eerste reisdag over de Duitse Autobahn naar Niebüll, in Sleeswijk-Holstein, de auto op de trein gereden en op pad naar het eiland Sylt. Hier met de hele groep gekampeerd onder tamelijk frisse omstandigheden, alles op zich een verhaal apart, de volgende dag het Morsum-klif bezocht. Een kustontsluiting van mogelijk de jongste Mioceen klei. Hieruit is indertijd materiaal gewonnen om de spoorbaan naar het vasteland te bouwen. Uitgebreid verzameld is er niet die dag, harde noordwesterwind, temperatuur net boven nul en wat motregen.

De volgende dag, gelukkig met opgeklaard weer, enkele stranden bezocht en de terugreis naar het vasteland ondernomen. Het verdere reisdoel was immers de beroemde kleigroeve van Gram in Denemarken. Oude ontsluitingen van Maade bij Estbjerg bleken niet meer te bestaan of vol met water te staan.

Gekampeerd hebben we op de camping van Oxbøl, een 25 kilometer ten noordwesten van Estbjerg, een van de weinige campings in dat gebied, die zo vroeg in het seizoen al open was. De faciliteiten op Scandinavische kampeerterreinen waren toendertijd in onze ogen al uitstekend.

Sanitair- en kookgelegenheid voorhanden. Zelfs een lekker verwarmd 'praathuis', waar we tot in de kleine uurtjes 'gekloothommeld' hebben. Daarna was het echter afzien, bij heldere lucht was de temperatuur tot -14° C onderuitgegaan. We waren destijds nog niet geheel voor deze omstandigheden uitgerust.

's Nachts om een uur of vier hebben we het laatste restje Franse Pernod van de vorige zomervakantie soldaat gemaakt. Goed ook dat er kookgelegenheid was, de volgende morgen weigerde het campinggas. Dus in de kantine maar een bakje zetten. Sedertdien hebben we de klassieke primus weer in ere hersteld, deze functioneert namelijk tot -40° C!

Gram

Met mooi weer de volgende morgen afgereisd naar de stenenbakkerij in Gram. Een klassieke kleigroeve, waar met de dragline de klei tot een meter of 10 diepte ontsloten was.

Uit de herinnering geschat: ongeveer 110 meter lang en 30 meter breed.

Donkerbruine klei met lichte bandering. Deze klei is tamelijk fossielrijk met af en toe ronde kalkconcreties.

Bij het doorhakken hiervan worden vaak in de kern bitumenhoudende krabbenresten aangetroffen. De fossielinhoud van de klei is van jong-Miocene ouderdom en levert een fauna van ruim 100 soorten mollusken op.

De op het gezicht uitgezochte brokken rijker materiaal leveren na verwerken en zeven vaak een verrassend rijke oogst aan kleiner spul op. Spannend materiaal voor een Mioceenliefhebber. De daar opvolgende zomervakantie en diverse jaren daarna hebben wij met het gezin de vakantie in Denemarken doorgebracht. Hierbij is een bezoek aan Gram niet geschuwd en een bescheiden zakje klei kon altijd op de bodem van de auto als thuisvracht worden meegenomen.

Gedetermineerd werd er met het standaardwerk van Leif Banke Rasmussen: *The Marine Upper Miocene of South Jutland and its Molluscan Fauna* (1956).

Tijdens verdere zwerftochten langs de kusten van Limfjord, Noord- en Oostzee, stuitten we op diverse kliffen met fossielinhoud. Ook maakten wij kennis in de zandgroeve van Endrupskov met de Heer Niels Vedsted Hansen, postmeester te Gram. Een Heer met hoofdletter, in driedelig kostuum met vlinderdas in de groeve, een uiterst beminnelijk en gastvrij mens. Verzamelaar van artefacten, met een open oog voor de veel oudere fossielinhoud. Dit levert weer een heel ander verhaal op: Endrupskov, met in laat glaciaal afgezette smeltwaterzanden, lenzen fossielen van midden- en jong Mioceen herkomst. Een

tot nu toe onbewerkt terrein.

Aarhus

Gedurende verblijf op een camping in de buurt van Skagen maakten wij kennis met een Deense familie uit de buurt van Aarhus. Natuurlijke liefhebbers zoals wij, ongeveer even oud (of jong), stelletje kinderen, een reuze gezellig contact, dat nog steeds voortduurt.

De communicatie was vaak Babylonisch, Nederlands en gebrekkig Deens met de kinderen, schoolengels of Duits onderling en met een van Mauritius afkomstige schoonzus nu en dan Frans als het in de andere talen niet lukte. Tamelijk vermoeiend maar altijd amusant om elkaar beter te leren kennen.

Onze fossielenhobby sprak tot de verbeelding van onze Deense vrienden. Gedurende een later bezoek aan hun thuisbasis introduceerde de Mauritius-schoonzus, die werkzaam was op de bibliotheek van de universiteit van Aarhus mij op de geologische faculteit. Ik was nieuwsgierig naar de ouderdom van de fossielen uit de diverse kustlocaties. Het was nog zomervakantie, dus er was slechts wat personeel op de administratie aanwezig. Deze kon mij echter verder verwijzen naar een amateur in Randers met veel kennis van deze zaken: Ingemann Schnetler, een nu al jaren gewaardeerd medelid van onze vereniging.

Wij waren toen op de terugreis naar huis, dus een kennismaking moest nog uitgesteld worden.

Toeval of niet, bij een volgend determinatiebezoek aan het museum in Leiden vertelde Arie Janssen dat er een Deense liefhebber van tertiaire fossielen contact met hem opgenomen had. Het bleek dezelfde Schnetler te zijn waar ik in Aarhus naar verwezen was. Het heeft een vruchtbare samenwerking opgeleverd.

Revisie

Vorig jaar meldde Ingemann mij dat hij samen met een ander lid van onze vereniging, dr. Karl Gürs uit Duitsland, was begonnen aan de revisie van de stratigrafie en fauna van Gram; of ik daar nog wat van had?

Mijn soortenlijstje van deze vindplaats doorgemaild, uiterst handig deze manier van berichtgeving! Er bleken enkele nog onbekende namen in voor te komen. Een goede reden om deze stukken in te pakken en weer eens een gezellig bezoek aan de Denen te gaan brengen.

Dat is dit voorjaar gelukt, op de valreep van het afwerken van het manuscript. Oude vriendschapsbanden weer aangehaald, met prachtig weer nog een verzameluitstap naar Mogenstrup ondernomen. Weliswaar geen Mioceen ontsluiting, maar een andere oude liefde van mij: het Chattien. Voor een bezoek aan de groeve van Gram was het een beetje te heet, daarom de stranden van Blåvand en Henne aan de westkust maar bezocht. Nostalgisch gekampeerd in Oxbøl, de beplanting was sedert '72 flink gegroeid. Ook de temperatuur deed meer toeristisch aan, overdag bijna 30°!

De steenfabriek in Gram is al jaren gesloten, maar de

groeve is nog steeds open voor verzamelaars. Tegen een geringe vergoeding van Dkr. 15 kan er nog altijd een verzamelbezoek gebracht worden. De inmiddels gepensioneerd groeve-opzichter Back, die zelf ook een mooie verzameling heeft, houdt hier toezicht op.

Ik heb begrepen dat de revisie van Gram, een werk van ruim 150 pagina's binnenkort in druk uit zal komen, U wordt ongetwijfeld middels een aankondiging in dit magazine hiervan op de hoogte gesteld.

Dit verhaal bestaat uit een aantal korte hoofdstukken. Elk hiervan bevat mogelijkheden tot het uitweiden in anekdotes en belevenissen. Wellicht, wanneer ik daar inspiratie toe voel, zal ik u daarop in het vervolg kunnen trakteren.

Brielle, juni 2003.

Anton Janse, G. van Voornestraat 165, 3232 BE Brielle,
tel. 0181-416238, e-mail: acjanse@hetnet.nl

